

Fa 400 anys –dos mesos després de la mort de nostre pare sant Joan de la Creu– que el pare Jeroni de la Mare de Déu, Gracián, fou expulsat de l'Orde. Un centenari que no lliga, per tant, amb el que acabem de commemorar, tot i que el pare Joan de la Creu podia haver anat pel mateix camí: “Hijo, no le dé pena eso, que el hábito no me lo pueden quitar sino por incorregible o inobediente, y yo estoy muy aparejado para enmendarme de todo lo que hubiere errado y para obedecer en cualquier penitencia que me dieren” (carta a Joan de Santa Anna, 1591).

El P. Gracián el van expulsar per altres raons... que seria molt llarg d'explicar i que hom pot llegir en el volum VI de la *Historia del Carmen Descalzo*. És una història que fa plorar, i que encara té qui la vol justificar, o si més no “simplificar”.

Gràcies a Déu, però, l'últim capítol general –per iniciatives particulars i de capítols provincials, també el nostre de 1990– ha anul·lat la sentència màxima contra el pare Gracián, reivindicant la seva pertinença a l'obra de la mare Teresa de Jesús, com a ver-tader carmelita descalç. Escollit per ella mateixa com el seu millor intèrpret i primer candidat a provincial en 1581, fou el gran animador del Carmel Teresià naixent entre 1575 i 1585. El seu físic, la seva formació –humanística i teològica–, el seu caràcter..., tot hi ajudava. Massa bona terra perquè l'enveja dels germans s'hi fiqués com fos. El seu estil era tan diferent dels seus successors en el govern de l'Orde que per força els havia de fer ombra. I l'ombra sempre fa nosa als polítics. Per això se'l van carregar el febrer de 1592. Als deu dies, des de Madrid, “fui a buscar remedio a Roma en hábito de ermitaño, bien peregrino del que profesé, hecho extraño de mis hermanos y peregrino de mi madre la Religión” (cf. *Monte Carmelo*, 90 [1984], p. 26). I just en aquest viatge passa per Catalunya i parla i comenta la seva “sort” amb religiosos de la nostra comunitat de Tortosa. En coneixem tres: Francesc de l'Esperit Sant, prior, Joan de Sant Àngel i Jeroni de Sant Hilarió. Tenim testimonis personals on ho expliquen (cf. *Monte Carmelo*, 94 [1986], pp. 291-302). Llegim-ho directament:

Pare Gracián: “Salí de Valencia día de Pascua de Resurrección [en 1592 va caure el 29 de març] y encontré en el camino hacia Tortosa al Maestro de Montesa... La noche antes que se había de embarcar en Tortosa llegó carta de Vinaroz...” (cf. *Monte Carmelo*, 90 [1984], pp. 234-235).

Carta de fra Joan de Sant Àngel (Lleida, 7-VII-1596): “Fue y ha sido tanto el cariño y sentimiento que me quedó desde el día que me aparté de V. R. en Tortosa, en compañía del padre fray Jerónimo de San Hilarión, que mil veces he estado con resentimientos de el alma por haber perdido él madre y aprovechamiento que me aseguraba tan santa y dichosa compañía. Y cuando pongo los ojos en las buenas ocasiones de merecer que he

* [Publicat a *Suplement. Butlletí informatiu. Carmelites Descalços de Catalunya i Balears*, 15 (febrer 1992), pp. 17-18.]

perdido en dejar a V. R... De lo cual, como tan arrepentido, suplica a V. R. que se acuerde tiene aquí un fidelísimo hijo... Dios me le deje ver general de los descalzos..." (cf. *Monte Carmelo*, 94 [1986], pp. 297-298).

Declaració del prior, que diu tot el contrari, segons l'historiador general: "Que estando de prior de Tortosa cuando pasaba el P. Gracián a Roma sin el hábito, le dijo claramente que apenas había salido de la portería de Madrid a la calle cuando le abrió Dios los ojos para que viese cuan mal había procedido en no se humillar y sujetar a la obediencia y corrección de ella. Y que conocía que había estado ciego en castigo de sus pecados, y que eran secretos juicios de Dios. Que ya sabían que era indigno de ser religioso, mas que había de procurar morir en la orden, siquiera con el hábito de donado" (*ibid.*)

Encara hi ha un altre religiós, a la província –prior de Lleida el 1596– que escriu, també al P. Gracián, dintre el mateix sobre de l'esmentat pare Joan de Sant Àngel: "Aunque no he escrito a V. R. en tanto tiempo, ni en tan larga peregrinación y trabajos, entiendo bien estará seguro de que soy el que he sido siempre, y tan hijo de V. R. como antes. Siendo esto tan conocido en la Religión que no me saben otro nombre sino 'el compañero del padre Gracián', de que yo me aprecio, y no me pesa, sino de lo poco que duró... Hablé muy largo con algunos definidores [generales] y hablan bien y obran mal... Sé decir a V. R. que tiene en la Religión muchos hijos que con ternura le aman" (carta de fra Àngel de Jesús, Lleida, 5-VII-1596; cf. *Monte Carmelo*, 94 [1986], pp. 299-301).

El P. Gracián s'embarcà cap a Itàlia al port de Vinaròs després de la curta estada a Tortosa. I com que li agradaven les tradicions i la devoció popular, probablement va anar a la catedral a fer una visita a la Mare de Déu de la Cinta abans de sortir de la ciutat.

No sabem si per cortesia o per la bona acollida que rebé dels nostres religiosos en moments tan foscos i tristos com els seus, però el cas és que des de Roma el seu acompanyant i ja per sempre amic, Joaquín Lafonte, fill d'una hostalera d'Alacant, "escribe a los frailes de Tortosa" (MHCT 9, p. 586). Era a l'agost de 1592.

A la fi, i malgrat les serioses dificultats amb què va topar, el papa Climent VIII revocà la sentència d'expulsió i li concedí el dret d'ésser admès a l'orde (*Apostolicae Sedis benignitas*, 6-III-1596). El general, però, segons els diversos parers i la por "de que el hacerlo causaría grande discordia y división" no el va voler acceptar (carta al P. Gracián, Toledo, 21-III-1596; cf. MHCT 4, pp. 576-578).

Tinc entès que en el capítol general últim tampoc no han votat a favor seu totes les províncies de l'Estat Espanyol.

La nostra província ja va demanar unànimement en el capítol de 1990 i s'adherí, sense cap mena de restriccions mentals, amb el vot joiós dels nostres representants, a la declaració de rehabilitació del P. Jeroni Gracián de la Mare de Déu a l'Orde feta pel capítol general de 1991. La millor manera d'oblidar l'absència de 400 anys d'un religiós que, abans i després, ho va donar tot per l'orde de santa Teresa de Jesús:

El capítol provincial de Catalunya i Balears ha acceptat amb molta satisfacció el suggeriment de religiosos de la província d'Andalusia sobre la recuperació de la figura del P. Gracián en el si del Carmel Teresià. I més tenint en compte l'amistat íntima que hi hagué entre ell i el P. Joan de Jesús Roca, primer carmelita descalç català, i l'existència en la nostra província d'un grup de religiosos, en els anys immediatament posteriors als fets (1596), identificats amb el retorn del P. Gracián a l'Orde (cf. *Monte Carmelo*, 94 [1986], pp. 291-

302), quan el Papa va atorgar al P. Gracián el dret d'integrar-se en el Carmel Teresià, però que no va poder realitzar per raons alienes al Breu.

Conscients del lloc que li correspon en la història de la nostra família juntament amb la santa mare Teresa de Jesús i el sant pare Joan de la Creu, dels nobles ideals d'identitat que al llarg dels quatre segles ha desvetllat sempre en la majoria dels membres del nostre Orde, i amb el desig de retornar-li l'honorabilitat jurídica que mereix, el capítol provincial dels carmelites descalços de Catalunya i Balears, en la sessió 14a, el dia 25 d'abril de 1990, decideix per unanimitat demanar al proper capítol general de 1991 l'anul·lació o revocació de la sentència d'expulsió de l'orde dictada contra el P. Jerónimo Gracián de la Madre de Dios. (De les actes del capítol provincial).